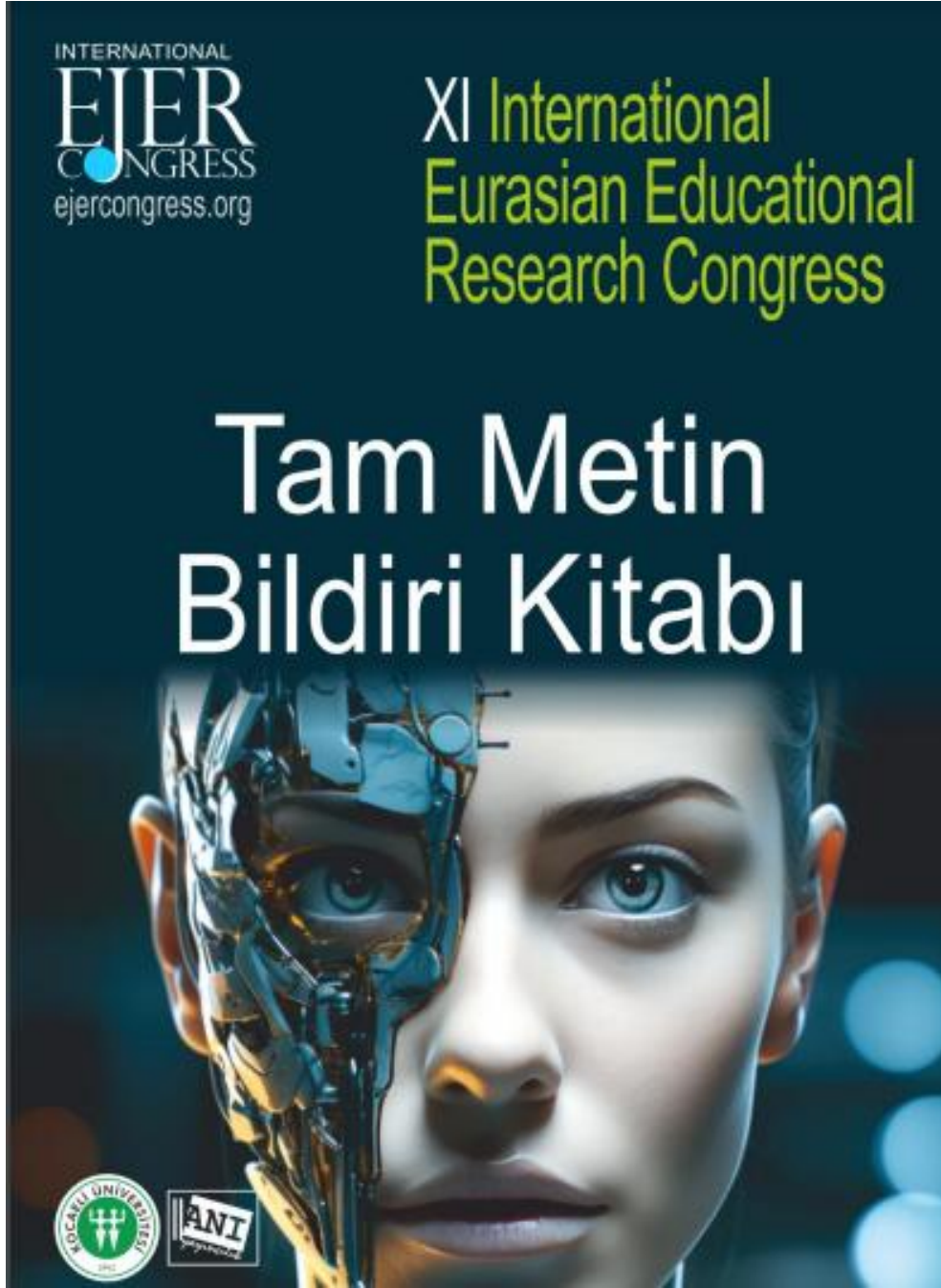

EK-1: BİLDİRİ KİTAPÇIĞININ KAPAK SAYFASI

XI INTERNATIONAL EURASIAN
EDUCATIONAL RESEARCH CONGRESS

EJERCONGRESS 2024
TAM METİN
BİLDİRİ KİTABI

21-24 Mayıs
Kocaeli Üniversitesi
Türkiye

Büşra Selvi

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

Ümit kahraman

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

Özet

Davranış problemleri çocuğun gelişim süreçleri içerisinde kendisini, ailesini, okul hayatını genel olarak sosyal yaşantısını büyük ölçüde etkilediği için büyük öneme sahiptir. Yapılan bu çalışmayla Türkiye’de çocuklarda görülen davranış problemlerinin neler olduğunu tespit etmek, nedenlerinin neler olduğunu saptamak ve bunlara öğretmenlerin nasıl çözüm yolları sunduğunu incelemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda 8 nitel çalışmaya yer verilen bu çalışmada nitel araştırma modeli benimsenmiş ve meta sentez çalışması yapılmıştır. Çalışmada Google Akademik ve Millet Kütüphanesi veri tabanından yararlanılmıştır. Araştırmalar çalışmanın; nitel araştırma yöntemi kullanılması, Türkiye’de yapılmış olması, sonuçlarının davranış problemi olan çocukların problem davranışlarının neler olduğu, nedenleri ve bu problem davranışlara sunulan çözüm önerileri olması kriterlerine göre çalışmaya dahil edilmiştir. Yapılmış olan bu meta sentez çalışması sonucunda davranış problemi olan çocuklarda en çok fiziksel ve duygusal davranışlar görülmüş olup bunlardan en çok saldırganlık davranışının öne çıktığı görülmektedir. Bunların da en önemli nedenlerinin aile içi sorunlar ve okul aile iş birliğinin yeterli olmaması bulunmuştur. Araştırma davranış problemi olan çocukların akran zorbalığına da maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Bu noktada öğretmenlerin, uzmanların, ailenin ve rehberlik servisinin aktif bir şekilde rol alması ve çocuğa yönelik bireyselleştirilmiş müdahale planı oluşturulması, yeni evlenen ailelere eğitim verilmesi çocuklarda davranış problemlerini en aza indireceğini veya ortadan kaldıracabileceği düşünülmektedir. Araştırma sonuçları çerçevesinde de önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Davranış Problemleri, Çocuk, Öğretmen Görüşleri, Meta Sentez*

Abstract

Behavior problems that arise during the child's developmental process, which affects him/herself, his/her family, the school. Life in general and social life in general, so it has a major impact on has importance. With this study, behavioral problems in children in Turkey to identify what their problems are, what are their causes and to examine how teachers offer solutions to these problems aimed. In this context, 8 qualitative studies were included in this study. research design was used and a meta-synthesis study was conducted. In the study, GoogleAcademic and National Library databases were used. Researches study; qualitative research method, the fact that it was conducted in Turkey, the results What are the problem behaviors of children with behavioral problems, their causes and solutions for these problems recommendations were included in the study according to the criteria. This study As a result of the meta-synthesis study, the most common behavioral problems in children with behavioral problems physical and emotional behaviors were observed, of which aggression was the most common. behavior stands out. The most important reasons for these are family problems within the school and inadequate school-family cooperation. Researchchildren with behavioral problems are also exposed to peer bullying It puts it into practice. In this regard, teachers, experts, family and guidance counselors service to play an active role and to provide individualized individualized care for the child. Intervention plan, providing training to newly married families it is thought that it will minimize or eliminate behavioral problems Suggestions were also made within the framework of the research results.

Key Words: *Problem Behavior, Meta-Synthesis, Emotional Behavior*

Giriş

Son zamanlarda çocuklarda daha sık görülmeye başlayan davranış problemleri, çocuğun kendisini, ailesini, okul hayatını olumsuz yönde etkilediğinden bununla ilgili birden çok sorunla karşı karşıya kalınmaktadır. Çocuğun bir davranışı toplum tarafından kabul görmediğini bildiği halde sıklıkla yaşına, toplumun sosyal ve kültürel yapısına uymayan duygusal ve davranışsal tepkiler göstermesi problemlili davranış olarak değerlendirilmektedir (Birkan, 2002; Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006). Bir başka tanıma göre, problem davranışlar, öğrencinin kendi öğrenme sürecine ve/veya diğer öğrencilerin öğrenmesine engel olan, sosyal ilişkileri ve etkileşimi olumsuz etkileyen ve aynı zamanda öğrenciye, akranlarına, yetişkinlere veya aile bireylerine zarar verebilecek davranışlar olarak tanımlanır. (Erbaş, Kırcaali-İftar ve Tekin-İftar, 2011). Davranış problemleri, yaş gruplarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Erken çocukluk döneminde hırçınlık, kıskançlık, ağlama, tanımadığı kişilerin eşyalarını izinsiz alma ve dalga geçme gibi davranış problemleri de gözlemlenebilir (Yağan-Güder vd., 2018). Belirtilen bu davranışlar geçici davranış olarak tanımlanabilmektedir. (Karaşahin, 2019). Davranış problemlerine yönelik alanyazın incelendiğinde dışa dönük yani dışsallaştırılmış davranışlar ve içe yönelik içselleştirilmiş davranışlar şeklinde sınıflandırma yapılmıştır. Kavga etme gibi çevreye zarar veren davranışlar, dışsallaştırılmış davranışlar olarak adlandırılırken; ağlama, içe kapanıklık ve kaygı bozukluğu gibi bireyin kendisini doğrudan etkileyen davranışlar ise içselleştirilmiş davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Austin ve Sciarra, 2015;

Gözübüyük, 2015). Erken dönemde görülen bu davranış problemlerine yönelik önleyici müdahalelerde bulunulmadığında problem davranış zamanla ilerleyerek artış göstermektedir (Karaşahin, 2019; Yağan-Güder vd., 2018).

Küçük yaş gruplarında gözlemlenen problem davranışların çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenler arasında çocukların maruz kaldığı olumsuz çevresel koşullar, ihmal, aile içindeki şiddet, ekonomik sıkıntılar ve kalabalık aile yapısı gibi faktörler sayılabilir (Erol, 2019). Çocuklara yönelik olan çocuk istismarı problem davranışların oluşmasındaki etkenlerden bir diğeridir. Genel olarak çocuğa zarar veren, gelişimini ve sağlık durumunu olumsuz etkileyen ve aile ile toplum tarafından uygulanan davranışlar olarak tanımlanabilir (Özyürek ve diğerleri, 2018). Çocuk için etkisi çabuk geçmeyen ve yıkıcı olan bu durum yalnızca duygusal, cinsel veya fiziksel olabileceği gibi birden fazla farklı durumda da olabilmektedir (Koçtürk, 2018). Ailelerin çocuklarında görmüş oldukları problem davranışlara karşı kullanmış oldukları çocuk istismarını kapsayan yanlış yöntem ve uygulamalar, çocuklarda davranış problemlerinin artmasına sebebiyet vermektedir (Bağçeli, Kahraman ve Çubukçu, 2019). Çocuğun istismara uğraması, majör depresif bozukluk, travma sonrası stres bozukluğu ve içselleştirilmiş davranış bozuklukları gibi çeşitli sorunlara yol açabilir (Ridout vd., 2019). Çocuklarda problem davranışların gelişimine yol açan bir diğer faktör ise Covid-19 salgınıdır (Weir, 2020). Covid döneminde okula gidemeyen çocuklar aile üyeleriyle evde zaman geçirmek durumunda kalmış ve aile içinde çocuk bakım yetersizlikleri, çocuğun teknoloji kullanımındaki sürede artış gibi negatif sonuçlar ortaya çıkmıştır. Özellikle erken çocukluk dönemi çocuklarının uzaktan yürütmüş olduğu eğitim süreci, dışarda çalışan ebeveynler için sorun hâline gelmiştir (Toran vd., 2021). Okulların eğitime ara vermesi ve akabinde sokağa çıkma kısıtlaması gibi uygulamaların gelmesi çocukların yaşam alanlarının daralmasına ve bir şekilde sınırlandırılmasına sebep olmuştur. Yaşamış olduğumuz bu değişim, salgın sonucunda olan ölümler çocuklar için ruh sağlığı sorunları doğurmuştur (Wang vd., 2020). Bu zaman içerisinde yaşamı farklılaşan, okulu bir noktada ev olan çocuklara yönelik ebeveyn tutumları oldukça önem arz etmektedir. Değişen bu yaşama uyum sağlamaya çalışan anne babalar çocuklarına yönelik olumlu tutum ve tavırlar sergilemelidir (Kay ve Sağlam, 2021). Bu kapsamda çalışmada, bağlamsal koşulları da dikkate alarak öğretmen görüşlerini inceleyip çocuklarda davranış problemlerinin nedenini anlamak amacıyla paydaş görüşlerine dayalı olarak çocuklarda davranış problemleri öğretmen görüşlerinin araştırma sonuçlarını sentezlemek amaçlanmıştır.

Çocuklarda Davranış Problemleri

Davranış problemleri, gelişim dönemi süresince yaşanan ruhsal ve bedensel sebeplere bağlı oluşan stres karşısında bireyin gösterdiği yararı olmayan ya da toplum tarafından hoş karşılanmayan ve kabul görmeyen davranışsal ve duygusal tepkilerin tamamıdır. Bu aşamada, bir davranışın ne zaman normal sınırları aştığını belirleyebilmek için bilimsel temellere dayanan değerlendirme ve sınıflama kriterlerine ihtiyaç vardır. Davranış kuramını benimseyenler, bir davranışın uygunluğunu kültürel standartlar bazında değerlendirirler. Eğer bireyin davranışı toplumun diğer üyeleri tarafından kabul edilmeyen bir durum oluşturuyorsa, bu davranış "uygun olmayan" olarak nitelendirilir (Tezcan, 1980). Çocuklarda görülen öğrenme güçlüğü, zihinsel gerilik ve otizm spektrum bozukluğu gibi durumlar, toplumun genel gelişim normlarından sapmalar olarak kabul edilir ve bu durumlar "davranışsal bozulma" olarak tanımlanır. Ayrıca, çoğunlukla alışılmadık davranışsal düzeyde aşırı olma ve mantıklı olmayan ritüeller "davranışsal aşırılık" olarak adlandırılmaktadır. Çocuklarda görülen uyum ve davranış sorunları 'davranış bozuklukları (saldırganlık, öfke problemleri, kurallara uymama, çalma vb.), duygusal bozukluklar (kekemelik, uyku bozuklukları, kaygı, tikler, korkular, endişeler vb.), alışkanlık bozuklukları (dışkı kaçırmaya, tırnak yeme, alt ıslatma, parmak emme) ve ağır ruhsal bozukluklar (şizofreni, bipolar bozukluk, travma sonrası stres bozukluğu vb. ağır ruhsal problemler) olmak üzere dört başlık altında toplanabilir (Yörükoğlu, 1998). Davranış problemlerini tanımlaya yönelik klinik kategorilerde en sık kullanılanı ise Amerikan Psikiyatri Birliği'nin geliştirmiş olduğu DSM 5' tir. DSM-5 her bir davranış problemi için kendi içinde alt değerlendirme kriterleri sunmasına rağmen, genel olarak bireylerde görülen uyum ve davranış sorunlarını nörogelişimsel bozukluklardan depresif bozukluklara, beslenme ve yeme bozukluklarından travma sonrası stres bozukluklarına kadar geniş bir kapsamda sınıflandırmaktadır. (American Psychiatric Publishing, 2013). Ancak DSM-5, önceki sürümlerine göre bazı eleştirilerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu eleştiriler arasında teorik temellerinin yetersiz olması, bireyleri etiketleyerek kalıplara sokması, tanı gruplarının fonksiyonel olarak sınıflandırılmasındaki eksiklikler ve ilaç pazarlama sektörüne yönelik ticari çıkarlar taşıdığı iddiaları yer almaktadır (Clinical Psychologist, 2006). Frick ve arkadaşlarının meta-analiz çalışmasında, çocuklarda görülen davranışsal değişkenlerin ebeveynler ve öğretmenler tarafından nasıl değerlendirildiğini inceleyen faktör analizleri gerçekleştirilmiştir ve çocuklarda rastlanan davranış değişkenleri "açık/örtük" ve "yıkıcı/yıkıcı olmayan" şekilde dört boyutta ele almıştır (Clinical Psychology Review, 1993). Bu davranışlar şu şekilde sınıflandırılabilir: "Mala Zarar Verme" kategorisi, tahripçilik, hayvanlara zarar verme ve hırsızlık gibi yıkıcı ve örtük davranışları içerir. "Saldırganlık" kategorisi, saldırganlık, zorbalık yapma ve diğerlerini suçlama gibi açık ve yıkıcı davranışları kapsar. "Kural İhlali" kategorisi, evden kaçma, madde kullanımı ve kurallara karşı gelme gibi örtük ve yıkıcı olmayan davranışları içerir. Son olarak, "Karşı Gelme" kategorisi, alınganlık, sinirlilik ve inatçılık gibi açık ve yıkıcı olmayan davranışları içerir. Davranış sorunları, içe dönük ve dışa dönük olmak üzere iki ana kategori altında analiz edilebilir. İçe dönük davranış problemleri, bireyin kendi iç dünyasında yaşadığı örtük stres ve sıkıntıları yansıtır ve içe kapanıklık, utangaçlık, korku, kaygı, endişe, dikkatsizlik ve somatik rahatsızlıklar gibi durumları içerir. Dışa dönük olan davranış problemleri ise bireyin çevresindeki başka bireyleri olumsuz şekilde etkileyen ve kontrol edilmesi güç olan saldırganlık, hiperaktivite, öfke nöbetleri ve kıskançlık gibi gözlemlenebilir davranışları kapsar (Child Development, 2001). Bu davranış sorunları, çocuğun çeşitli alanlarda olumsuz etkilenmesine yol açabilir.

Amaç ve Önem

Çocukların duygusal gelişimi, evde ailelerinin etkisi altında büyük ölçüde şekillenir. Evde sağlıklı ve dengeli bir duygusal ortamın bulunması, çocukların duygusal gelişimine olumlu katkı sağlar. Çocukların hem duygusal hem de genel gelişimlerinin sağlıklı ve iyi bir şekilde ilerlemesi büyük önem taşır (Hastings ve McGrill, 2008). Erken çocukluk döneminde ve sonraki gelişim aşamalarında, çocuklar farklı sorunlarla karşılaşabilir ve bu sorunlara duygusal, davranışsal ve alışkanlıklarla yanıt verebilirler (Sargin, 2001). Okul öncesi dönem, gelişimsel risk faktörlerinin tespit edilmesi ve önlem alınması açısından kritik bir süreçtir. Bu dönemde, ebeveynlerin çocuklarının gelişim aşamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları, çocukların istenilen davranışları kazanmaları için son derece önemlidir. Çocuklarını her anlamda donanımlı yetiştirmeye çalışan ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecinde karşı karşıya kaldıkları güçlükler, ebeveynler ve çocuklar için bazı sorunların oluşmasına sebebiyet vermektedir. Erken çocukluk döneminde görülen davranış sorunları, çocuğun cinsiyeti, yaşı ve doğum sırası gibi bireysel özelliklerin yanı sıra, ebeveynlerin yaşları, meslekleri, eğitim seviyeleri ve sosyo-ekonomik durumları gibi çeşitli faktörlerle ilişkili olabilir. Ayrıca, ailedeki kardeş sayısı, evde yaşayan diğer yetişkinlerin varlığı, ailenin etnik kökeni ve aile içi stres veya şiddet gibi etmenler de bu davranış sorunlarının ortaya çıkmasında etkili olabilir (Doctroff & Arnold, 2004). Bu sebeple çocuklarda görülen davranış problemleri ve öğretmen görüşleri üzerine yapılmış nitel araştırmaları sentezleyerek aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1-) Çocuklardaki davranış problemleri nelerdir?

2-) Çocuklardaki davranış problemlerinin nedenleri nelerdir?

3-) Çocukların problem davranışlarına öğretmenlerin çözüm yolları nelerdir?

Yöntem

Çocuklarda davranış problemi konusu farklı birçok çalışmada nitel yaklaşımlarla ele alınmıştır. Bu çalışmada, mevcut araştırma sonuçlarını derinlemesine sentezlemek ve bütüncül bir perspektif sunmak amacıyla nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu doğrultuda çocuklarda problem davranış konusunu ele alan az sayıdaki nitel araştırma meta sentez analiz yöntemiyle incelenmiştir. Meta-sentez analizinde, nitel bulgulara sahip araştırmalardan doğrudan kodlar alınabilir veya bu araştırmalardaki katılımcı görüşleri temel alınarak araştırmacı tarafından yeni kodlar oluşturulabilir (Batdı, 2019). Diğer bir ifadeyle meta-tematik analiz belirli bir konudaki nitel araştırma sonuçlarının bir araya getirilerek yeni sentezlere ulaşılmıştır. Bu çalışmanın amacı, belirli bir soru veya uygulamaya odaklanan araştırma sonuçlarını toplayarak geniş bir perspektif sunmaktır.

Çalışmaların belirlenmesi ve verilerin toplanması

Meta-sentez çalışmaları, belirli adımlar izlendikten sonra başlatılır. Konan, Çelik ve Çetin (2018), veri toplama ve çalışma seçme süreçlerini belirlerken literatürdeki önceki çalışmaların (Noah, 2017; Noblit & Hare, 1988; Sandelowski ve Barroso, 2003) izlediği adımları temel almışlardır. Bu araştırmada da benzer süreçler izlenmiştir.

- Çalışma kapsamının belirlenmesi.
- Anahtar kelimelerin tespiti.
- Literatür taramasının yapılması.
- Dâhil etme ve hariç tutma kriterlerinin belirlenmesi ve bu kriterlere göre bulunan her çalışmanın değerlendirilmesi.
- İncelenecek çalışmaların seçilmesi.

Yapılan bu meta-sentez çalışması, davranış problemi yaşayan çocuklarla ilgili öğretmen görüşlerini inceleyerek bu konuya dair genel bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Bu sebeple bu çalışmada yurt içi alanyazın ilgili veri tabanlarında “davranış problemi olan çocuk, problem davranışlar” kelimeleri Türkçe olarak aratılmış olup veri tabanları olarak GoogleAkademik, Millet Kütüphanesi veri tabanlarından yararlanılmıştır.

Yapılan tarama sonucunda konuyla ilgili çok sayıda yayına erişilmiştir. Literatürde meta-sentez çalışmaları için uygun çalışma sayısına ilişkin farklı görüşler mevcuttur (Bondas & Hall, 2007; Sandelowski, Docherty & Emden, 1997; Weed, 2005; Noah, 2017). Bu görüşler göz önünde bulundurularak ve aşağıda belirtilen kriterlere göre 8 makale bu araştırmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaların seçiminde konunun alanı ve amacına bağlı olarak belirlenen kriterler şunlardır:

- Araştırmaların, literatürde kabul gören nitel yöntemleri kullanması.
- Araştırma bulgularının verilerle desteklenmesi.
- Araştırmalara tam metin olarak ulaşılabilmesi.

Araştırmada yer alan çalışmalar Tablo 1'de yer almaktadır. Tabloda sunulan çalışmalar kaynakça bölümünde önüne yıldız imi konularak belirtilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmalarla İlgili Bilgiler

Kod	Künye	Ülke	Çalışma Grubu (Öğretmen)	Veri Analizi
B1	Güder, Alabay ve Güner, 2018	TÜRKİYE	13	Betimsel Analiz
B2	Gökçer, Doğan, 2016	TÜRKİYE	192	İçerik Analizi
B3	Yıldız, Akın ve Okatan, 2020	TÜRKİYE	16	Betimsel Analiz
B4	Yumuşak, Balcı, 2018	TÜRKİYE	20	İçerik Analizi
B5	Gangal, Öztürk, 2019	TÜRKİYE	3	İçerik Analizi
B6	Akman, Baydemir, Akyol, Arslan ve Kükütçü, 2011	TÜRKİYE	110	Betimsel Analiz
B7	İkiz, Otlu ve Vural, 2016	TÜRKİYE	20	İçerik analizi
B8	Kahraman, Derdiyok, 2024	TÜRKİYE	86	İçerik analizi

Verilerin Analizi

Nitel verilerin analizi, araştırmaların en zahmetli aşamalarından biri olarak kabul edilebilir. Veri toplama süreciyle birlikte analize başlamak, bu aşamada karşılaşılabilecek zorlukları azaltabilir. Fakat, nitel veri analiz süreçleri için genel geçer bir standart veya yöntem mevcut değildir (Cresswell, 2013; Merriam, 2009). Bu durum, meta-sentez çalışmalarında da aynı şekilde geçerlidir. Bu çalışmada, literatürde önerilen yöntemlere dayanarak ve Konan, Çelik ve Çetin (2018) tarafından belirlenen adımlar takip edilerek analizler gerçekleştirilmiştir.

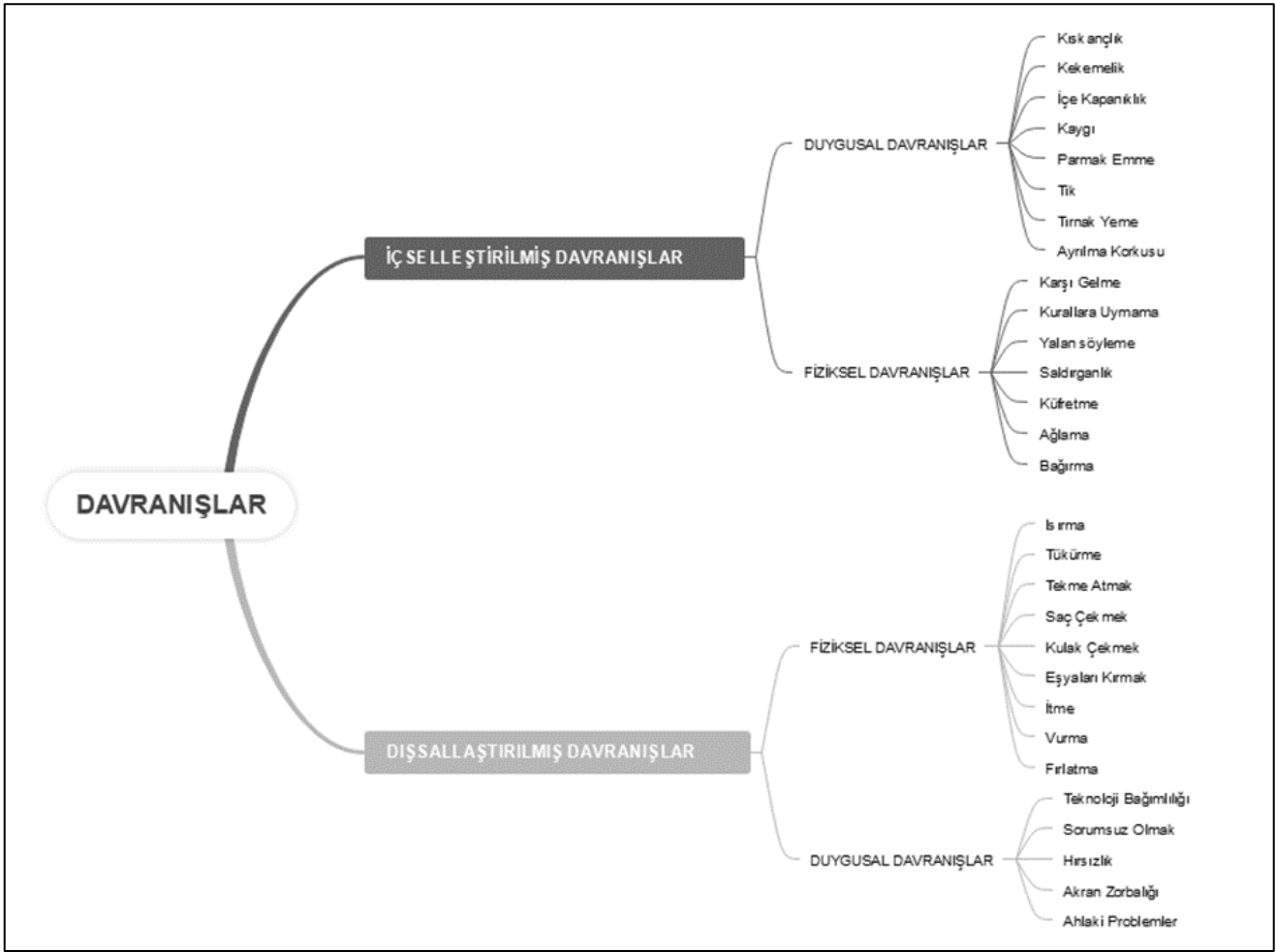
- 1- Verilerin incelenip ardından düzenlenmesi
- 2- Verilerin kodlama yöntemiyle belirtilmesi.
- 3- Oluşturulan kodlamaların birleştirilmesiyle sınıflamanın yapılması
- 4- Sentez
- 5- Analitik temaların sunulması ve değerlendirilmesi.

Bu sentez çalışmasında, öncelikle ele alınan çalışmalar okunmuş; ardından bu çalışmaların amacı, temaları, künyeleri ve önerileri tablo halinde düzenlenmiştir.

Bu çalışmalar B1, B2, B3....., B8 şeklinde isimlendirilmiştir. Sonraki adımda çalışmalarda yer alan kodlar belirlenmiş bu kodlardan aynı veya benzer olanlar bir araya toplanmış ve temaların alt temalarının oluşturulması amaçlanmıştır. Sonraki aşamada araştırmalar yeniden incelenmiş, yenilenmesi gereken kısımlar yenilenerek kodlarla ilgili olan bölüm tamamlanmıştır. Sentez aşamasında, öncelikle elde edilen kodlar birleştirilmiş ve benzer temalar belirlenmiştir.

Benzer temalar belirlendikten sonra, genel bir değerlendirme yapılmış ve sentezler oluşturulmuştur. Son aşamada ortaya çıkan kodlar, temalar ve sentezler şekiller üzerinde gösterilmiştir. Temalar açıklanmış ve çıkan kodlar açıklanmıştır.

Bulgular

Şekil 1

Meta senteze dahil edilen çalışmaların incelenmesi sonucunda iki tema ve onlarda kendi içerisinde iki alt temaya ayrılmış olup sonrasında kodlar ve sentez elde edilmiştir. Çalışmalardan yola çıkarak elde edilen bulgular şekil 1, şekil 2 ve şekil 3'te gösterilip açıklanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; davranışlar iki tema altında toplanmış olup içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranışlar olarak belirlenmiştir. Çocukların sergilemiş olduğu davranışların daha çok fiziksel ve duygusal davranışlar olduğu onlardan da en çok fiziksel davranışların sergilendiği görülmüştür. İçselleştirilmiş davranışlardan fiziksel davranışlarda en çok saldırganlık, küfretme gibi davranışların sergilendiği sonucuna varılmıştır. İçselleştirilmiş duygusal davranışlarda ise; içe kapanıklık, kaygı, ayrılma korkusu gibi bulgular elde edilmiştir.

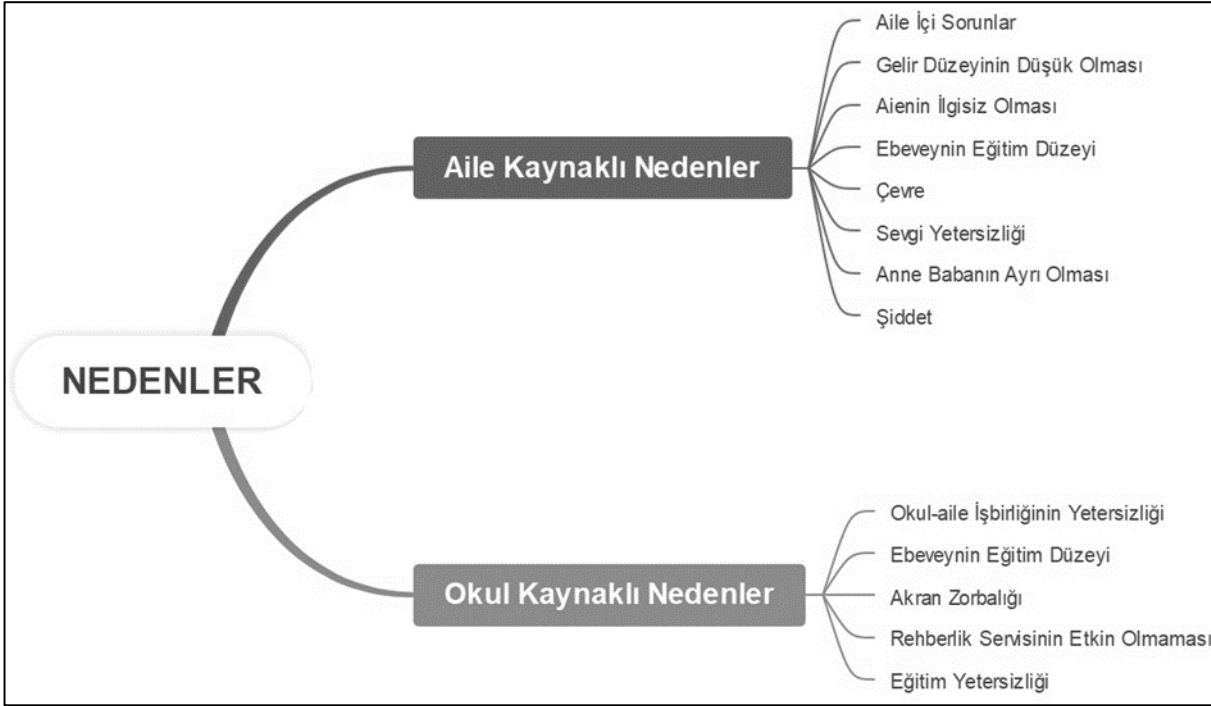
Katılımcıların ifadelerine göre, Ö-2 ve Ö-6 sınıflarında problemleri davranış sergileyen çocuklar “öfke nöbetleri geçirdiklerini” ve bu nöbetler sırasında “ağlama”, “bağırma” ve inatlaşma gibi belirtiler gösterdiklerini belirtmektedirler.

Ö-2; “E... ismindeki öğrencimin istemediği bir durum söz konusu olduğu anda örneğin serbest zaman etkinliği bitip toplanma zamanı geldiğinde, sözlü bir uyarı ile onun da oyuncakları toplaması gerektiğini belirttiğimde, bütün oyuncakları etrafa saçıp avaz avaz bağırarak ağlamaya başlıyor, ...toplamayacağım. Ben oynamadım oyuncaklarla, evde de toplamıyorum diyerek toplamamak için inatlaşıyor. Sınıftaki diğer çocuklar da etkileniyor. Ben o oyuncakla oynamadım diye toplamaktan vazgeçiyorlar.” (Güder, Alabay, Güner, 2018).

Başka bir katılımcı görüşünde ise; Ö-6; “Ö...’in öfke nöbetleri oluyor. Her an her şeye öfkelenip, tükürmeye, çığlık atmaya, ağlamaya, arkadaşlarını itmeye başlıyor. Nöbet anlarına bir örnek verecek olursam; mesela oyuncaklarını elinden bir arkadaşı izinsiz alıyor ya da o oyuncakla oynamış sonra başka bir oyuncuğa geçmiş oluyor. Bir süre sonra başka bir arkadaşının onun bıraktığı oyuncakla oynadığını fark ederek arkadaşının elinden oyuncuğu hızla çekip, arkadaşını itiyor. Ağlamaya bağırma, etraftaki her şeye tükürmeye başlıyor” şeklinde ifade edilmiştir (Güder, Alabay, Güner, 2018).

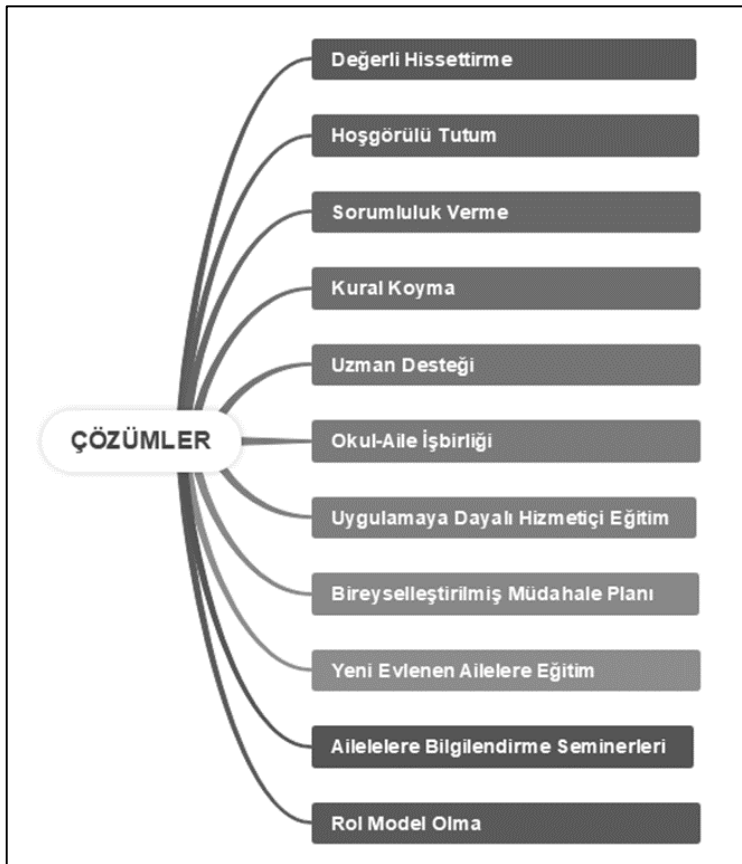
Nedenlerde ise iki tema oluşmuştur, davranış problemlerinin aileden kaynaklanan nedenleri ve okuldan kaynaklanan nedenleri. Aileden kaynaklanan nedenler; Aile İçi Sorunlar, Gelir Düzeyinin Düşük Olması, Ailenin İlgisiz Olması, Ebeveynin Eğitim Düzeyi, Çevre, Sevgi Yetersizliği, Anne Babanın Ayrı Olması, Şiddettir. Okuldan kaynaklanan nedenlerde ise; Okul-aile işbirliğinin

Yetersizliği, Ebeveynin Eğitim Düzeyi, Akran Zorbalığı, Rehberlik Servisinin Etkin Olmaması, Eğitim Yetersizliğidir. Çocuklarda davranış problemlerinin nedeninin daha çok aile içi sorunlar, okul aile iş birliğinin yetersizliği ve akran zorbalığı ön plana çıkmaktadır.

Şekil 2

Çözümlerde öğretmenlerin daha çok uzman desteği, okul aile iş birliği ve bireyselleştirilmiş müdahale planını çözüm yolu olarak sunduğu görülmektedir.

Şekil 3

Ö-5: "Sınıfımda davranış panosu hazırladım. İstenmeyen davranışlarda bulunan çocuklar davranış panosunda bulunan balonları tamamlayamıyorlar. Tamamlayabilenler ise hazırlamış olduğum taçlar ile evlerine gidebiliyor. Bir sonraki gün taç ile gidemeyen çocukların daha dikkatli olduklarını gözlemliyorum. Bunun dışında davranış problemlerine drama, oyun ya da hikâye ile değinerek dikkat çekiyorum." (Güder, Alabay, Güner, 2018).

Sonuç

Yapılmış olan bu meta sentez çalışması sonucunda davranış problemi olan çocuklarda en çok fiziksel ve duygusal davranışlar görülmüş olup bunlardan en çok saldırganlık davranışının öne çıktığı görülmektedir. Bunların da en önemli nedenlerinin aile içi sorunlar ve okul aile iş birliğinin yeterli olmaması bulunmuştur.

Araştırma davranış problemi olan çocukların akran zorbalığına da uğradığını göstermektedir.

Bu noktada öğretmenlerin, ailenin, uzmanların ve rehberlik servisinin aktif olarak çalışması ve çocuğa yönelik bireyselleştirilmiş etkili bir müdahale planı oluşturulması, yeni evlenen ailelere eğitim verilmesi çocuklarda davranış problemlerini en aza indireceğini veya ortadan kaldıracığı düşünülmektedir.

Öneriler

Etkili yöntemler kullanılıp davranış değiştirme programları hazırlanarak problem davranışların artmasının önüne geçilebilir.

Okul yönetimi tarafından çalışmalar yapılarak okul-aile iş birliği sağlanabilir.

Yeni evlenen ailelere eğitim verilebilir.

Ailelere çocuk gelişimi uzmanları tarafından destek sunulabilir.

Ailelere yönelik gelişim atölyeleri çoğaltılabilir ve yine aileye yönelik sanat atölyeleri kurulabilir.

Aile hekimleri tarafından bireyler zorunlu olarak danışmanlık hizmetlerine çağırılabilir.

Devlet tarafından bununla ilgili çalışmalar ve düzenlemeler yapılabilir.

Çalışma örneğine yurt dışı çalışmalar eklenerek daha kapsamlı bir sentezleme çalışması yapılabilir.

Kaynakça

- *Akman, B., Baydemir, G., Akyol, T., Arslan, A. Ç., & Kükütçü, S. K. (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları Sorun Davranışlara İlişkin Düşünceleri. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(2), 1715-1731.
- Andersson, G., & Ghaderi, A. (2006). Overview and analysis of the behaviourist criticism of the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM). *Clinical Psychologist*, 10(2), 67-77.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Austin, V. L., & Sciarra, D. T. (2015). Giriş. In M. Özkes (Çev. Ed.), *Çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal bozukluklar* (pp. 1-25). Nobel Kitap.
- Bağçeli-Kahraman, P., & Çubukçu, A. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin istismar düzeyleri, ebeveyn tutumları ve çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 1304-1331.
- Batdı, V. (2019). *Meta-tematik analiz örnek uygulamalar* (1st ed.). Anı Yayıncılık.
- Birkan, B. (2002). Çocuklarda davranış sorunları ve başa çıkma yolları. *Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 17, 18-20.
- Bondas, T., & Hall, E. O. (2007). Challenges in approaching metasynthesis research. *Qualitative Health Research*, 17(1), 113-121.
- Campbell, S. B. (1995). Behavior problems in preschool children: A review of recent research. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 36(1), 113-127.
- Carpenter, W. T., Jr. (2011). Criticism of the DSM-V risk syndrome: A rebuttal. *Cognitive Neuropsychiatry*, 16(2), 101-106.
- Doctoroff, G. L., & Arnold, D. H. (2004). Parent-rated externalizing behavior in preschoolers: The predictive utility of structured interviews, teacher reports, and classroom observations. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33(4), 813-818.
- Döğler, S. S., & Kılınç, F. E. (2021). Okul öncesi dönemdeki çocukların Covid-19 pandemisinde ev karantinası yaşamları. *Türkiye Sağlık Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 1-14.

- Erol, E. T. (2019). *Anne-baba tutumları ile 5-10 yaş grubu çocukların davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Reiser, M., et al. (2001). The relations of regulation and emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Development*, 72(4), 1112-1134.
- Frick, P. J., Lahey, B. B., Loeber, R., Tannenbaum, L., Van Horn, Y., Christ, M. A. G., et al. (1993). Oppositional defiant disorder and conduct disorder: A meta-analytic review of factor analyses and cross-validation in a clinic sample. *Clinical Psychology Review*, 13(4), 319-340.
- *Gangal, M., & Öztürk, Y. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında istenmeyen davranışlar ve başa çıkma yolları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(3), 1100-1118.
- *Gökçer, D. (2016). İstenmeyen öğrenci davranışları ve nedenlerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 93-105.
- *Güder, Y., Alabay, E., & Güner, N. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları davranış problemleri ve kullandıkları stratejiler. *Elementary Education Online*, 17(1), 414-430.
- *Kahraman, D., & Derdiyok, E. (2024). Gelişim dönemlerine göre çocuklarda davranış problemlerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Early Childhood Education Researches*, 2(1), 1-26.
- Karavaşin, N. (2019). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarda görülen problem davranışlar ile annelerinin eleştirel düşünme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Kaya, İ. (2016). *Yaşam becerileri programının (YBP) 4 yaş çocukların problem davranışlarına ve sosyal becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kay, M. A., & Sağlam, M. (2021). Covid-19 salgını sürecinin ailede ebeveyn tutumları ile çocuklarda duygusal ve davranışsal durumlar açısından değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9(3), 1115-1130.
- Koçtürk, N. (2018). Çocuk ihmalini ve istismarını önlemede okul çalışanlarının sorumlulukları. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 38-47.
- *İkiz, E., Otlu, K., & Vural, B. (2016). Erken çocukluk döneminde görülen problem davranışlar: Öğretmenlerin değerlendirmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 216-229.
- Özyürek, A., Çetin, A., & Yıldırım, R. (2018). Aile hekimi ve öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki görüş ve tutumları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 436-453.
- Ridout, K. K., Parade, S. H., Kao, H. T., Magnan, S., Seifer, R., Porton, B., Price, L. H., & Tyrka, A. R. (2019). Childhood maltreatment, behavioral adjustment, and molecular markers of cellular aging in preschool-aged children: A cohort study. *Psychoneuroendocrinology*, 107, 261-269.
- Samelson, F. (1981). Struggle for scientific authority: The reception of Watson's behaviorism, 1913–1920. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 17(3), 399-425.
- Sargın, N. (2001). *Çocuklarda ruh sağlığı* (1. baskı, pp. 43-45). Nobel Yayın-Dağıtım.
- Tezcan, M. (1980). Farklı topluluklarda çocuk yetiştirme biçimleri. *Eğitim ve Bilim*, 5(28).
- Toran, M., Sak, R., Xu, Y., Şahin-Sak, İ. T., & Yu, Y. (2021). Parents and children during the COVID-19 quarantine process: Experiences from Turkey and China. *Journal of Early Childhood Research*, 19(1), 21-39.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., & Ho, R. C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1-25.
- Weir, K. (2020). Life after COVID-19: Making space for growth. *Monitor on Psychology*, 51(4).
- World Health Organization. (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*. Erişim tarihi: 11 Kasım 2021.
- *Yıldız, M., Akın, M., & Okatan, Ö. (2020). Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin problem davranışlarına ve uygulamalı davranış analizine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 87-104.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk ruh sağlığı*. Özgür Yayıncılık.
- *Yumuşak, N., & Balcı, A. (2018). Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkma yöntemleri ve bu yöntemlerin etkililiğine ilişkin görüşleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(40), 37-55.